

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิจัย พละ ๕ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า พละ ๕ ได้แก่ (๑) สัทธาพละ กำลังคือศรัทธา (๒) วิริยพละ กำลังคือวิริยะ (๓) สติพละ กำลังคือสติ (๔) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ (๕) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา องค์ธรรมนี้เป็นกำลังสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย อย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ เช่นนิรวรณ ครอบงำไม่ได้ เป็นองค์ธรรมที่คอยเกี่ยวพัน หลักธรรมอื่น อันจะเป็นหนทางสู่อริยมรรคปฏิบัติ จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม หลักธรรมที่เป็นเครื่องกระทำให้แจ้งพระนิพพาน

พละ ๕ อันได้แก่กำลังที่มีอยู่ในตน แบ่งได้คือ สัทธา ความเพียร สติ สมาธิ และปัญญา เป็นหลักธรรมที่สำคัญและเป็นองค์ธรรมพื้นฐานในการปฏิบัติหลักธรรมอื่นที่ลึกซึ้ง อันจะเป็นทางไปยังความละแล้วซึ่งตัณหาและอวิชชา ผู้ปฏิบัติหลักธรรมที่ปรารถนาเจริญทั้งสมณะและวิปัสสนา ต้องพึงสังวรระลึกพื้นฐานในเรื่องของพละ ๕ ให้จงหนัก ไม่ว่าในเรื่องของความหมาย ประเภท ลักษณะการดำรงอยู่ของพละ เพราะถ้าผู้ปฏิบัติเข้าใจความสำคัญและรู้แจ้งแทงตลอดในพละ ๕ นอกจากจะได้ใช้หลักธรรมพละ ๕ ไปเกี่ยวพันหลักธรรมอื่นให้การปฏิบัติมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ยังมีอานิสงส์ของพละ ๕ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในตนอีกด้วย

๕.๑.๒ ผลการวิจัยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับ พละ ๕

ผลการวิจัยพบว่าหลักธรรมพละ ๕ เป็นหลักธรรมที่คอยเกี่ยวพันและเป็นหลักธรรมพื้นฐานแห่งหลักธรรมอื่นอันละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง อันเป็นหนทางแห่งปฏิบัติ เป็นหนทางแห่งการหลุดพ้นจากกองทุกข์ เป็นหนทางแห่งการไม่มีแล้วซึ่งภพชาติ ชรา มรณะ หลุดพ้นแล้วจากวัฏฏะสงสาร

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วข้างต้นพบว่า หลักธรรมทั้งหลายทั้งปวงในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มีความสำคัญในตนเอง เพราะหลักธรรมทั้งหมดได้แยกย่อยมาจากอริยสัจ ๔ ซึ่งบุคคลใด

ตรัสรู้หรือยศ ๔ โดยตนเองนั้น บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าพุทธะ แต่ด้วยพระปัญญาคุณแห่งองค์ สัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามโคดม พระองค์ย่อมทรงทราบความสามารถของเวไนยสัตว์ในการเรียนรู้ ซึ่งธรรม ที่พระองค์ทรงตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เอง

พระองค์จึงทรงสาธยายหลักธรรมแยกออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด หลักธรรมไหน เกื้อหนุน หลักธรรมไหนสนับสนุน หรือธรรมไหนเป็นข้าศึกของหลักธรรมอันเป็นไปสู่ความหลุดพ้น สิ่งที่ผู้ปฏิบัติหลักธรรมต้องทำความเข้าใจให้รู้แจ้งคือเหตุและปัจจัยของ ศรัทธา ความเพียร สติ สมาธิ ปัญญา ในการปฏิบัติหลักธรรมพละ ๕ เพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดในการปฏิบัติหลักธรรม แบบยึดมั่นถือมั่นตามตัณหา คือปฏิบัติแบบความอยากมีอยากเป็นและความไม่อยากมีไม่อยากเป็น ในการกำหนดการปฏิบัติภาวนาหรือการน้อมใจรู้ การน้อมใจเห็น หรือการเพ่ง ที่เป็นเบื้องต้นของการปฏิบัติกรรมฐาน จนก่อให้เกิดการดำรงจิตไว้อย่างไม่ถูกต้อง เพราะเกิดการไปยึดมั่นถือมั่น นั้นเองจนกลายเป็นยึดมั่นถือมั่นไปเองแบบไม่รู้ตัว ศรัทธา ความเพียร สติ สมาธิ ปัญญา ก็จะไม่เจริญขึ้นตามที่ควรจะได้ปรากฏผล แต่จะกลายเป็นความแค้นความเครียดที่เกิดกับจิตตน จนเกิดการติดตามหลอกหลอนตนเอง จนไม่กล้าปฏิบัติหลักธรรม หรือปฏิบัติหลักธรรมตามตัณหา แบบอยากมีอยากเป็นหรือแบบไม่อยากมีไม่อยากเป็น เมื่อเกิดกองในจิตทุกข์ไม่ว่าจะมาจาก สิ่งแวดล้อม หรือสภาวะธรรมอันเกิดจากความไม่รู้แจ้ง หรือเกิดจากกิเลสตัณหาในตนเองก่อกวน ซึ่งจะก่อให้เกิดกองทุกข์ที่ทวีคูณมากขึ้นในจิตเป็นส่วนมาก เป็นเพราะการดำรงจิตไว้อย่างไม่รู้แจ้งใน หลักธรรมผู้ปฏิบัติเอง

๕.๑.๓ ผลการวิจัยความสำคัญและการประยุกต์ใช้ พละ ๕

ผู้วิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติต้องทำความเข้าใจหลักธรรมและความสำคัญในหน้าที่ของ หลักธรรมพละ ๕ อันเป็นหลักธรรมพื้นฐาน อันได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา จึงจะพอ บรรเทาความไม่รู้หรือหลงไปกับการกำหนดจิตตามหลักของการปฏิบัติหลักธรรมนั้น ผู้วิจัยจึงขอ สรุปมีใจความง่าย ๆ ว่า สติมีหน้าที่กั้นหรือดักกระแสสภาวะที่ปรากฏ ที่เป็นปัจจุบันหรือทัน ปัจจุบันนั่นเอง สมาธิ มีหน้าที่จับหรือหยุด หรือเพ่งจิตให้เป็นหนึ่ง ขึ้นกับกระแสสภาวะธรรมที่ ปรากฏ ปัญญา มีหน้าที่ปล่อย วาง คลาย ตัด หรือดับสภาวะธรรมที่ปรากฏ เมื่อผู้ปฏิบัติหลักธรรม พละ ๕ เข้าใจในการปฏิบัติก็จะกำหนดภาวนาหลักธรรมอย่างมี สติ สมาธิ โดยตั้งจิตไว้อย่าง ถูกต้อง ไม่เกิดกิเลสตัณหาในความยึดมั่นถือมั่นเกินควร เพราะมีปัญญาในการปล่อยวาง ในการ คลาย ในการตัดในสภาวะธรรมที่ รูป-นาม นั้นปรากฏ

ผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันถ้าผู้ปฏิบัติหลักธรรมเข้าใจและเห็นแจ้งในหลักธรรมพละ ๕ คือ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ย่อมทำให้หลักธรรมอินทรีย์ ๕ คือ

สัทินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ เจริญบริบูรณ์ในตัวผู้ปฏิบัติเอง เมื่อหลักธรรมทั้ง ๒ ผู้ปฏิบัติเจริญให้เต็มรอบแล้ว จะทำให้หลักธรรมเกื้อหนุนอื่น เช่นหลักธรรมสัมมปปธาน ๔ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ เจริญบริบูรณ์เต็มรอบด้วยเช่นกัน เพราะต่างเป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ยังผลให้ธรรมอันเป็นข้าศึกต่อผู้ปฏิบัติหลักธรรมอันได้แก่นิรวรณ ๕ ถูกกำจัดออกไปจากตัวผู้ปฏิบัติหลักธรรมโดยสิ้นเชิง ก็จะทำให้การปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาอันปรารภแล้ว เต็มรอบและบริบูรณ์ขึ้น ย่อมทำให้หลักธรรมสติปัฏฐาน ๔ เต็มรอบและบริบูรณ์ขึ้น ย่อมทำให้หลักธรรมสัมโพชฌงค์ ๗ เต็มรอบและบริบูรณ์ขึ้น ย่อมทำให้หลักธรรมอริยมรรคมีองค์ ๘ เต็มรอบและบริบูรณ์ได้ตามฐานะบุคคลที่ปฏิบัติหลักธรรมนั้น ๆ

การประยุกต์ใช้พละ ๕ จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ในด้านการเจริญกรรมฐาน ที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมต่างๆ กล่าวคือความสำคัญของสัทธาพละกับอาตาปี (มีความเพียร) สัทธาพละจะทำให้เกิดสภาวะของคนมีกำลังกล้าหาญ ทำความเพียรด้วยความอดทนอย่างต่อเนื่องแม้ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบากเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ควรจะได้ถึง และเป็นตัวเร่งกระตุ้นให้การทำหน้าที่ของสติให้ตื่นตัวต่อการกำหนดพิจารณาอารมณ์กรรมฐานอย่างต่อเนื่อง ไม่ให้เกิดความเพลิดเพลินความสำคัญของวิริยพละกับสติ (มีสติ) ด้วยอุปการะจากวิริยพละซึ่งเป็นตัวเร่งกำลัง สติก็ตั้งมั่นทำกิจหรือหน้าที่ของตน โดยพิจารณาได้จากลักษณะ ๓ ประการของสติคือ การเฝ้าดูอย่างจดจ่อซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสติความสำคัญของวิริยพละกับสัมปชาโน (ความรู้ตัว) ขณะที่ใช้ความเพียรประคองสติกำหนดอารมณ์กรรมฐานอยู่สัมปชัญญะจะช่วยให้สามารถกำหนดแน่วแน่อยู่ในปัจจุบัน ขณะทำให้การปฏิบัติดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของพละ ๕ ในอิทธิบาท ๔ ในอิทธิบาทนั้น พละมุ่งทำหน้าที่เป็นองค์ธรรมข้อหนึ่งที่เป็นธรรมที่เป็นเหตุปัจจัยในการที่จะทำให้บุคคลมีจิตใจกระตือรือร้น มีกำลังใจเป็นแรงผลักดันให้เกิดมีความอาจหาญในการทำงานต่าง ๆ แล้วอาศัยองค์ธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยต่อไป ความสำคัญของพละในสัมโพชฌงค์ ๗ พละในสัมโพชฌงค์นี้ทำหน้าที่ยกจิตขึ้นจากความหดหู่ท้อถอย ให้มีความบากบั่นต่อสู้กับอุปสรรค เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างอาจหาญมั่นคง และไม่หวั่นไหวเกรงกลัวต่ออุปสรรคใด ๆ โดยมีสติสัมโพชฌงค์และธัมมวิจยสัมโพชฌงค์เป็นองค์ธรรมที่ส่งเสริม และเมื่อเจริญเต็มที่แล้ว ก็สามารถอดทนให้เกิดองค์ธรรมคือ ปิติสัมโพชฌงค์ ปัสสทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์ และอุเบกขาสัมโพชฌงค์ซึ่งเป็นองค์ธรรมในหมวดเดียวกันตามลำดับ

การประยุกต์ใช้พละ ๕ ในการพัฒนาตนการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตในด้านต่าง ๆ นั้น ทั้งทางโลกและทางธรรมตามหลักพุทธธรรมได้นั้น จำต้องมีหลักการมีอุดมคติเป็น

แรงผลักดันไป สำหรับหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการอุดหนุนหลักการและอุดมคตินั้น ขาดไม่ได้ก็คือ พละ ๕ คือ สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ ซึ่งเป็นคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการฝึกฝนพัฒนาจิต และสร้างปัญญาไปพร้อม ๆ กัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยหลักการของพละคือกำลังเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับหลักธรรมคือทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในปัจจุบัน อันตนพึงได้รับการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม

การประยุกต์ใช้พละ ๕ ที่มีต่อการพัฒนาชีวิตที่ดงามทั้ง ๔ ด้านคือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา พบว่าศรัทธาเป็นกำลังสนับสนุนให้เกิดวิริยะความเพียรในด้านกายภาวนาและศีลภาวนา สติพละและสมาธิพละเป็นกำลังสนับสนุนในด้านจิตตภาวนาและปัญญาภาวนา

พละ ๕ ผู้วิจัยคิดว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการเป็นผู้ปฏิบัติที่จะต้อง "ไม่หวั่นไหว" และพร้อมที่จะเผชิญหน้าด้วยพละ ๕ ดังนี้

๑. ศรัทธาพละ ต้องศรัทธาอย่างเต็มที่ในความเชื่อว่าการปฏิบัติหลักธรรมจะแสดงผลได้จริง ซึ่งสามารถปรับสมดุลของหลักธรรมที่ได้ปฏิบัติแล้วนำไปเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพตน และคำนึงถึงประโยชน์และความสำคัญของผู้ปฏิบัติว่าจะเกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลอื่นได้อย่างไร ถ้ามีศรัทธาอันบุคคลกระทำให้เต็มรอบแล้วจะเป็นตัวสะสมพลัง

๒. วิริยะพละ ต้องใช้การปฏิบัติที่ต้องอาศัยศรัทธาและความอดุสาหะ กล่าวคือต้องมองกระบวนการ การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการเจริญหลักธรรมหรือการพัฒนาของจิตตรงหน้าเหมือนมองหมากทั้งกระดาน ต้องมองทุกตา ทุกตัว ต้องวางแผนนาที่ต่อหน้าที่ ปรับเปลี่ยนได้ตลอดและที่สำคัญจะทิ้งไม่ได้เป็นอันขาดแม้แต่นาทีเดียว คือการมองที่จิตว่ายังดำรงอยู่ซึ่งหลักธรรมหรือไม่ ถ้าหากว่าจิตยังมีกำลังความเพียรทรงไว้ในตน การดำเนินการพัฒนาการปฏิบัติหลักธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ย่อมยังมีอานุภาพในอันจะทรงไว้ซึ่งการพัฒนาต่อไป

๓. สติพละ หลักธรรมข้อนี้สำคัญมากในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต กล่าวคือการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงในทุกๆด้านของชีวิต บุคคลจำต้องทรงกำลังของสติในตนเองให้มีความพร้อมบริบูรณ์ในทุกเวลานาที จึงจะสามารถนำพาตนเองพร้อมด้วยบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งหลุดพ้นจากการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าบุคคลผู้ไม่ประมาทแล้ว คือบุคคลผู้ทรงไว้ซึ่ง สติ

๔. สมาธิพละ กำลังของจิตให้มีสิ่งรู้ แล้วนำกำลังสติให้มีสิ่งระลึก หมายความว่า เมื่อบุคคลใดทำกิจของตนอย่างหนึ่ง บุคคลนั้นพึงเพ่งจิตของตนให้รู้ในสิ่งนั้น บุคคลทำได้อย่างนี้ ตลอดเวลาในทุกขณะจิตนั้น เมื่อนั้นปัญญอันเป็นธรรมแห่งการหลุดพ้นย่อมยังเกิดขึ้น แล้ว พัฒนาการปฏิบัติให้เจริญยิ่งขึ้นตามหลัก พุทธศาสนาเถรวาท เมื่อนั้นสามารถกล่าวได้ว่าบุคคลนั้น ได้ปรารถนาหลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

๕. ปัญญาพละ ต้องมีกำลังในการ "รู้จริง" "รู้แจ้ง" และ "รู้รอบ" ในกระบวนการจาก จุดเริ่มต้นคือการปฏิบัติหลักธรรมตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท แล้วนำปัญญาที่เกิดขึ้นแก้ตน นำไป ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน ถ้าปัญญายังรู้ไม่พอต้องหาความรู้แจ้งในหลักธรรมพุทธศาสนาเถรวาท มาเสริมปัญญาให้เต็มเต้มก่อน จึงนำปัญญาที่เต็มรอบบริบูรณ์มาพัฒนาตน และพัฒนาคุณภาพ ชีวิตที่ดีงาม ปัญญาเปรียบดังประทีปส่องนำทางฉันใด ปัญญาคือหนทางแห่งการพ้นทุกข์ฉันนั้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นไปที่ เรื่องการศึกษาพละ ๕ ในคัมภีร์พระพุทธานุญาตเถรวาท เท่านั้น ไม่ได้เน้นไปเฉพาะที่หลักธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งผู้วิจัยมองว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจควรจะมีการทำวิจัยต่อไปอีกคือ

๑. ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพละ ๕ กับอินทรีย์ ๕ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
๒. ศึกษาการพัฒนาพละ ๕ ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท